

UOT-811.512-162

Səhifə: 211-216

<https://doi.org/10.59849/2663-8967.2024.2.211>

Səkinə Əliyeva
AMEA, Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutu,
kiçik elmi işçi
sekineeliyeva024@mail.ru

MÜSTƏQİLLİK DÖVRÜ AZƏRBAYCAN PUBLİSİTİKASI

XÜLASƏ

Məqalədə müstəqillik dövrü Azərbaycan publisistikası tədqiq olunmuşdur. Müstəqillik illərində yüzlərlə qəzet və jurnal nəşr olunmuşdur. Tədqiqatdan aydın olur ki, bu dövrdə Azərbaycan dilinin lüğət tərkibində ictimai-siyasi proseslərlə bağlı ciddi dəyişikliklər baş vermişdir. Azərbaycan dilinin leksik normaları ilə yanaşı terminoloji sistemdə sabitləşmə və unifikasiya prosesləri güclənmiş, bir sıra alınmalar milli mənşəli sözlərlə əvəzlənmişdir. Ümumilikdə, müstəqillik illərində ədəbi dilin publisistik üslubu onun hərəkətverici qüvvəsi olmuş və dildə gedən prosesləri özündə tam şəkildə əks etdirmişdir.

Açar sözlər: müstəqillik, Azərbaycan dili, publisistika, leksik norma, unifikasiya.

Giriş: Azərbaycan ədəbi dili tarixində sovet dövründə müəyyən sabitləşmə baş verdi, xüsusən də əlifba və orfoqrafiya məsələləri, semantika və qrammatik sahəsində, eləcə də yeni leksik vahidlərin yaranmasında xeyli irəliləyişlər əldə edildi. Ədəbi dilin bütün normaları bu dövrdə sabitləşdi və bu sabitləşmədə xüsusən də dilimizin lüğət tərkibinin zənginləşməsində mətbuatın da rolu olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edib. Bu dövrdə “digər funksional üslublarla müqayisədə son dərəcə dinamik fəaliyyət göstərən publisistik dil öz inkişafı tarixində ilk dəfə olaraq, sözün tam mənasında, ədəbi dilin aparıcı üslubuna çevrilir”. [17, s.40]

Bu proses müstəqillikdən sonra davam etdi. Publisist üslubda baş verən inkişaf müstəqillikdən sonra yeni bir mərhələyə çatdı və əgər sovet dövründə aparıcı üslub bədii üslub idisə, müstəqillikdən sonra publisist üslub daha çox önə çıxdı. Heç şübhəsiz, bu proseslərin başlanğıcı Azərbaycanın birinci müstəqilliyi ilə bağlıdır. Artıq qeyd etdiyimiz kimi, Cümhuriyyət dövründə başlanan inkişaf özünü sovet dövründə davam etdirdi və yenidən müstəqillik əldə etdikdən sonra bu inkişaf özünün son mərhələsinə qədəm qoydu. Müstəqillik illərində yüzlərlə qəzet və jurnal nəşr olunmağa başladı. Bu dövrdə Azərbaycan dilinin lüğət tərkibində də ciddi proseslər baş verdi. Baş verən dəyişikliklər daha çox ölkədə özünü əks etdirən ictimai-siyasi proseslərlə bağlıdır. Bu dövrdə Azərbaycan dilinin leksik normaları sabitləşir, xüsusən də terminoloji sistemdə sabitləşmə və unifikasiya prosesləri güclənir, bir sıra alınmalar milli mənşəli sözlərlə əvəzlənir. Eyni zamanda alınmaların dilə daxil olması prosesi güclənir, çünki sovet dövründə dilimizə yalnız rus dilindən və rus dili vasitəsi ilə sözlər daxil olurdusa, artıq bu prosesdə türk dili və türk dili vasitəsi ilə keçən sözlərin çəkisi artır, dilimizə Avropa və dünyanın digər dillərindən birbaşa sözlər daxil olmağa başlayır. Eyni zamanda dilimizin öz imkanları hesabına xeyli söz yaranır. Məlumdur ki, ədəbi dilin inkişafında mətbuatın rolu danılmazdır və dilimizin inkişafında və dilə yeni sözlərin gəlməsində mətbuat xüsusi rol oynayır. “...funksional üslublarla müqayisədə son dərəcə dinamik fəaliyyət göstərən publisistik dil öz inkişafı ilə ədəbi dilin ayrıca üslubu kimi daha çevikdir. Bu baxımdan kütləvi informasiya vasitələri, mətbuat ədəbi dilin inkişafına, yeni sözlərin yaranmasına, yeni sözlərin yaranmasına çox böyük təsir göstərir. Çünki mətbuat gündəlik zəruri hadisələri əks etdirdiyindən burada sosial-siyasi həyatın bütün sahələri, ictimai-mədəni inkişaf, elmi-texniki tərəqqi ilə bağlı mühüm yeniliklər öz əksini tapır. Yaranan yeni anlayışların adlandırılması, yeni sözlərin yaradılması, ictimai hadisələrlə bağlı olaraq sözlərin arxaikləşməsi, arxaikləşmiş sözlərin yenidən dilə gətirilməsi, yeni dövrün hadisələrini əks etdirən dil vahidlərinin kütləvi informasiya

vasitələrinin köməyi ilə daha tez ümumişlək xarakter alması ədəbi dildə gedən ən mühüm proseslərdir”. [18, s.381]

Müstəqilliyin ilk illəri üçün xarakterik olan azadlıq, müxalifət, iqtidar, demokratiya, yetərsay və s. sözləri göstərmək olar. Qeyd olunmalıdır ki, müstəqilliyin ilk illərində siyasi-iqtisadi sahədə olduğu kimi, mətbuat sahəsində də müəyyən mənada xaos və pərakəndəlik hökm sürürdü. Lakin Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişi ilə digər sahələrdə olduğu kimi, mətbuatda da müəyyən sabitlik yarandı bu isə öz növbəsində publisist üslubun da inkişafı ilə nəticələndi. Xüsusən də 2001-ci ildə Dövlət başçısının imzaladığı “Dövlət dilinin tətbiqi işinin təkmilləşdirilməsi haqqında” fərman (<https://e-qanun.az/framework/3568>) dilimizin normalarının sabitləşməsində mühüm rol oynadı.

Şübhəsiz, dil daim inkişaf edir və dəyişir, lakin bu inkişafın özü də tənzimlənməyəndə dildə də proseslər arzuolunmaz hal ala bilər. Bu mənada publisistikada da dildə olduğu kimi baş verən proseslər tənzimlənməlidir. Məlumdur ki, kütləvi informasiya vasitələri dildə baş verən proseslərin önündə getdiyindən bu proseslər onda öz əksini tapır.

Azərbaycan yenidən müstəqilliyinə qovuşandan sonra media orqanlarının sayı kəskin şəkildə artmağa başladı. Buna səbəb isə heç şübhəsiz, sovet dövründə ciddi senzuranın olması səbəbindən media orqanları çox az idi. Müstəqilliyin ilk illərində isə bu say kəskin artır. “Azadlıq uğrunda başlamış mübarizə Azərbaycan mətbuatının da xarakterini dəyişməyə başladı. Uzun illər sovet cəmiyyəti və onun ideologiyasına xidmət göstərən mediada artıq müstəqillik, demokratik prinsipləri əks etdirən yazıların dərc olunması zərurəti yaratdı. Bu illər ərzində “Ədalət”, “Olaylar”, “İki sahil”, “Şərq”, “Səs”, “Palitra”, “Kredo”, “Yeni zaman”, “Üç nöqtə”, ümumiyyətlə, 700-ə yaxın qəzet, “Xatun”, “Xəzər”, “Kaspi”, “İşıq”, “El”, “Kəlam” kimi jurnallar, “Turan”, “Trend”, “APA” kimi informasiya agentlikləri, “ANS”, “Xəzər”, “Lider”, “Speys”, “ATV”, “AzTV” kimi müstəqil televiziya fəaliyyətə başladı. Təbii ki, kütləvi informasiya vasitələrinin çoxluğu dilə təsir göstərməyə bilməzdi. Bu təsirlər birinci növbədə dilin lüğət tərkibinə, xüsusilə onun terminologiyasında öz əksini tapır. Bununla yanaşı mətbuatda baş verən hər hansı bir dəyişikliklər və inkişaf təbii ki, dil normalarına da təsir edir. Əslində inkişafın özü dilin qayda-qanunlarından yan keçmir” [18, s.382]

Artıq qeyd etdiyimiz kimi, dil KİV-in əsas vəzifəsidir. S.Əliyeva haqlı olaraq qeyd edir ki, “ictimai-siyasi məsələlərin geniş xalq kütləsinin anlayacağı şəkildə izah edilməsi ədəbi dilin publisist funksional üslubu adlanır. Publisistik üsluba eyni zamanda kütləvi üslub, mətbuat üslubu və mətbuat dili də deyilir”. [5, s.27]

Lakin publisistikanı yalnız bir istiqamətdə ümumiləşdirmək də doğru deyildir. Azərbaycan publisistikasında da biz bunu yarandığı dövrdən belə görə bilirik. Ümumiyyətlə, jurnalistikadan danışarkən tədqiqatçılar onun üç əsas növlə təmsil olunduğunu qeyd edirlər: 1) sənədli jurnalistika; 2) bədii jurnalistika; 3) bədii və sənədli jurnalistika [21, s.95].

Şübhəsiz hər bir növün öz xüsusiyyətləri vardır və bu özünü mətnə göstərir. Məsələn, “Molla Nəsrəddin” jurnalından danışarkən daha çox bədii jurnalistikadan və ya bədii publisistika üstünlük təşkil edir. Publisistikanın digər nümunələrinə də ilkin dövrlərdən də rast gələ bilirik. “Həyat” qəzetinin 1 sentyabr 1905-ci ilə 56-cı nömrəsində oxuyuruq: “Şuşa qırğımindən sonra Şuşaya gələn xarici müxbirlərimizdən birisi öz gördüklərindən bizə böylə xəbər verdi: Ağdamdan Şuşaya iki fəvca kazak ilə getdim. Şuşanın yığırmi altı verst yaxınlığından olan Əskəran qələsi neçə min ermənilər ilə dolmuşdur ki, Şuşada öz həmdin qardaşlarına köməgə gələn kəndlilərə mane olsunlar. Çünki bu qala Şuşa yolunun üstündədir. Qalanın yaxınlığında müxbir iki fərqunda dörd müsəlman meyiti görmüşdür”. [14, s.131]

2023-cü il “Respublika” qəzetindən bir parçaya diqqət edək: “Xatırladaq ki, bu il 28 mart tarixində Birləşmiş Millətlər Təşkilatının katibliyi Qərbi Azərbaycan İcmasının Qayıdış Konsepsiyasını BMT Təhlükəsizlik Şurasının, Baş Assambleyasının və İqtisadi və Sosial Şurasının rəsmi sənədi kimi yayıb. Sənəd BMT-nin bütün rəsmi dillərində yayılıb. Bu, İcmanın BMT sənədi kimi yayılmış ikinci sənədidir. Bundan öncə, yanvar ayında Qərbi Azərbaycan İcmasının beynəlxalq ictimaiyyətə müraciəti yayılmışdı. Onu da bildirmək yerinə düşür ki, iyunun 12-də Avropa İttifaqı (Aİ) Qərbi Azərbaycan İcmasının müraciətinə rəsmi cavab verib. Qərbi Azərbaycan İcması Avropa İttifaqı Şurasının və Avropa Komissiyasının prezidentlərinə müraciət edərək,

azərbaycanlıların zorla qovulduğu Ermənistandakı evlərinə qayıtmaq hüququnun təmin edilməsinə Aİ-nin müdaxiləsini xahiş etmişdi. Aİ bu müraciətlərə rəsmi cavab verib. Aİ cavabında bütün müvafiq əhali qruplarının geri qayıtmaq hüququnu dəstəklədiyini birmənalı şəkildə təsdiq edərək bu məsələnin daha geniş sülh prosesi çərçivəsində həllinin əhəmiyyətini qeyd edib”. [16]

Nümunələrdən də görüldüyü kimi, publisistikada yazılan yazıların məzmunu fərqli olduğundan onların növü də fərqli olur.

Sənədli jurnalistikadan danışırıqsa, ilk növbədə, onun fakta əsaslanması, uydurma personajların deyil, real, konkret insanların iştirak etdiyi hadisələri, situasiyaları, prosesləri təsvir etməsi əsas götürülür.

Qeyd olunmalıdır ki, publisistikanın ümumi istiqaməti dəyişməyə də dil xüsusiyyətləri daim yenilənir və bu yenilik publisistik üslubun əsas xüsusiyyətlərindən biridir. Daim yeniliyə can atmaq və dəyişmək publisistik dilin əsas xüsusiyyətlərini təşkil edir. Çünki publisistik üslub milli təfəkkürün ifadəsi hesab edildiyindən onda milli dilin konkret dövrünün dil və üslub xüsusiyyətləri daha çox əks olunur. Müstəqillik illərində Azərbaycan mətbuatında nəzərə çarpan yeniliklər, ilk növbədə, təbliğ edilən ideyaların dəyişməsi ilə müşayiət olundu. Yeni ideyaların təbliğat və tədqiqatçılarına çevrilən islahatçı jurnalist nəslə bu dəyişikliklərin zərurətə çevrildiyini düzgün dərk edərək mətbu nümayəndələrində istər dil-üslub, istər forma və janr, istərsə də tərtibat stereotiplərində bir sıra yeniliklər həyata keçirildilər. Sovet dövrü mətbuatımızın uzun illər ərzində daşlaşmış bir sıra basma qəliblərindən imtina edildi. [17, s.51]

Yeni mətbuat eyni zamanda yeni ideyalar gətirdi. Standart qəliblərdən imtina edən Azərbaycan mətbuatının dili də yeniləndi. Mətbuatın forma və janr zənginliyinin nəticəsi olaraq xalq danışığı dili daha çox mətbuata gəldi. Şübhəsiz, bütün digər hallarda olduğu kimi, publisistikanın dilində də müstəqilliyin ilk illərində müəyyən pərakəndəlik hiss edilirdi. Xüsusən də dialektlərin ədəbi dilə daha çox müdaxilə etməsi bəzən leksik norma pozuntuları ilə xarakterizə edilir. Bu tip norma pozuntularına az da olsa son illərdə də rast gəlinir. Buna səbəb isə son illər qəzetlərlə yanaşı yazılı mətbuatın əsas qollarından birinə çevrilən saytlarda daha çox rast gəlinir. Etiraf etmək lazımdır ki, çap mediası son illər sürətlə yazılı medianı üstələməkdədir. Bunun da nəticəsində artıq bütün yazılı mətbuatın saytları yaradılmış və yazılı media artıq demək olar ki, bütün dünyada olduğu kimi öz son dövrünü yaşamaqdadır. Bu səbəbdən də qəzetlər daha çox sayt formasına üstünlük verir. Doğrudur, hələ də böyük qəzetlər çap formasında da nəşr olunur, amma virtual mətbuat artıq bütün hallarda yazılı mətbuatı üstələməkdədir. Son illər eyni zamanda əcnəbi sözlərin lüzumsuz işlədilməsi ilə leksik normanın pozulma hallarına tez-tez rast gəlinir. Məsələn, “Muzdlular barədə **propoqandası** uğursuzluqla üzləşən Ermənistan ağ forfor mövzusunda yeni dezinformasiyalar uydurmaqdadır...” [19, s.252].

Göründüyü kimi, verilən nümunədə “propoqanda” sözü dilimizdə leksik normanın pozulması hesab edilməlidir, çünki dilimizdə onun qarşılığı olan “təbliğat” sözü vardır.

Bəzən isə qarşılığı olmayan əcnəbi sözlərdən də istifadə edilir. Məsələn, son illər publisistik üslubda tez-tez “dığa” sözünə rast gəlmək olur. Azərbaycan dilinin son orfoqrafiya lüğətindən çıxarılan söz izahlı lüğətdə danışıda işləndiyi və erməni uşağı, erməni balası (oğlanı) mənasında işləndiyi qeyd edilir. [1, s.612] Amma bu söz publisistik üslubda nisbətən mənfi çalar qazanır və oğlan mənasında deyil, “düşmən”, “döyüşçü”, “erməni vandalı” sözləri ilə sinonim kimi işlənir. Bu söz hətta rəsmi qəzetlərdə də bu mənada işlənməkdədir. Respublika qəzetindən gətirilən nümunəyə baxaq: “Sonra cəbhənin ən qaynar nöqtələrində erməni *dığalarına* qan uddurulur” [16].

Maraqlı cəhətlərdən biri də yeni sözlərlə bağlıdır. Bu mənada publisistikada tez-tez yeni sözlərə də rast gəlmək olur. Məsələn, indiki məqamda Makron Administrasiyasının yenidən Əlcəzairin daxili işlərinə qarışması Fransanın neomüstəmləkçilik söyləri kimi başa düşülməlidir [9].

Müstəqillik illərində dialektlərdən istifadə də aktivləşdi ki, buna münasibətdə də dilçilikdə birmənalı fikir yoxdur. Bəzi dilçilər dialektizmlərdən istifadəni ədəbi dilin zənginləşdirilməsində vacib amil hesab etsələr də, bəziləri bunu ədəbi dil normasının pozulması kimi qəbul edirlər. Əlbəttə, dialektlər həmişə ədəbi dili zənginləşdirən vasitə kimi qəbul edilməlidir, amma bu heç də o

anlama gəlməməlidir ki, istənilən dialektizmi ədəbi dilə gətirmək lazımdır. Şübhəsiz, ədəbi dildə ehtiyac yaranarsa dialektizmlərin istifadəsi normal hesab edilir.

Lakin qeyd edilməlidir ki, “dialektlərdən sözlərin ədəbi dilə daxil olması uzun sürən bir prosesdir ki, burada körpü rolunu oynayan, onlar arasında əlaqəni təmin edən bədii ədəbiyyat və onun yaradıcısı olan yazıçılardır. Dil daşıyıcılarının dilə şüurlu təsiri, adətən, qəbul olunmur. Bu fikir fonetika və qrammatikada daha məqbul hesab oluna bilər. Leksikaya gəlincə, burada lüğət tərkibinin zənginləşməsində müəyyən insanların da rolu nəzərə alınmalıdır” [12, s.76].

Amma nəzərə almaq lazımdır ki, müasir dövrdə ədəbi dilin aparıcı qolu publisistika olduğundan artıq ədəbi dilin zənginləşməsində də publisistikanın rolu önə çəkilməlidir. Bu mənada, dialektlərdən sözlər də son zamanlar daha çox publisistik üslub vasitəsilə ədəbi dilə keçir. Məsələn, son illər dilimizdə işlənən dialektizmlərdən biri də “urvatsız” sözüdür. Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğətində “urvat” sözünün Gədəbəy, Şəki bölgəsində “hörmət”, “nüfuz” anlamında işləndiyi qeyd edilir [2, s.510].

“Xüsusilə, termin yaradıcılığında dialektlərdən geniş istifadə olunur və son dövrlərdə mətbuatda işlənən bir çox dialekt sözləri müxtəlif sahələrdə termin kimi işlənir. Məsələn, “yelçəkər”, “çiyə”, “tutma”, “nəfəslik”, “yel”, “selbasar” kimi dialekt sözlərinin müvafiq sahələrin terminologiyasında istifadə edilməsi məqsədəuyğundur” [18, s.384].

Bəzən mətbuatın dilində loru sözlər və jarqonlara da rast gələ bilərik. Məsələn, ...Ramiz Mehdiyevlə bağlı olaraq bildirmək istəyirəm ki, onun *bandyuqa* kürəkəni "məhkəmələr" vasitəsilə əmlakımızı əlimizdən alaraq 21 aprel 2007-ci il tarixdə anası - Əliyeva Elmira Hacıbala qızının adına sənədləşdirib [8].

Göründüyü kimi, müstəqillik illərində dilimizin publisistik üslubunda kifayət qədər yeni sözlərə rast gəlmək olur. Əlbəttə bu sözlərin bir qismi dildə oturuşub öz yerini tutacaq, bir qismi isə müəyyən müddətdən sonra istifadədən çıxacaq.

Müstəqillik illərində dilimizin publisistik üslubuna xas xüsusiyyətlərdən biri də onda Türkiyə türkcəsində işlənən sözlərin kəskin artmasıdır. Bu da təbii prosesdir, çünki Azərbaycan uzun müddət bu qaradaş ölkədən kənarda qalmışdı və əlaqələr qurulandan sonra aradakı əlaqələrin bütün səviyyələrdə qurulmasından sonra dilimizə Türkiyə türkcəsindən onlarla söz keçmişdir. Bu prosesdə heç şübhəsiz, mətbuatın rolu danılmazdır.

“Ədəbi dildə gedən proseslərdən biri də 90-cı illərdən başlayaraq mətbuatda türk mənşəli leksik vahidlərə daha çox üstünlük verilməsidir. Bu mənbəyə meyil sürətlə artmış və bu dövrdə özək, nəsnə, ulus, yasaq, suçlu, orman, məmləkət, cümhuriyyət, qayğı, bilgisayar, dönəm, ün, toplum, durum, önəmli türk sözlərinin bir çoxu geniş şəkildə işləklilik qazanmağa başladı. Onu da qeyd edək ki, türk dilindən dilimizə keçən bəzi sözlərin dilimizdə variantları da mövcuddur. Məsələn, gərəkli (lazımlı), öndər (lider), öncül (başçı, öndə gedən), önəmli (əhəmiyyətli), özəl (xüsusi), öncə (əvvəlcə), yetərsay (kvorum), elçi (səfir), elçilik (səvrlik), dəstək (müdafiə), açıqlama (izah etmə, şərh etmə), anlaşma (müqavilə), amac (məqsəd), anayasa (konstitutsiya), basqı (təzyiq), baxım (nöqtəyi-nəzər), yasa (qanun), yasaq (veto, qadağa), sonuc (nəticə), sorun (problem)” [18, s.384].

Bu sözlərin əksəriyyəti artıq dilimiz üçün yeni söz sayılmır və ədəbi dildə kifayət qədər uğurla istifadə edilir. Məlumdur ki, dil eyni mənalı sözləri – dubletləri saxlamır. Deməli, tədricən bu sözlərdən eyni mənalı olanlardan yalnız biri qalacaq və digəri bu mübarizədə məğlub olaraq ümumişləkliyini itirəcək. Çünki bəzən dilimizə lüzumsuz sözlərin də gətirilməsinə cəhdlər olur. Məsələn, dilimizdə “yayım” sözü kifayət qədər işləklilik qazanıb və dilimizdə kifayət qədər işlədilir və izahlı lüğətdə “yayım işi” kimi izah edilir [3, s.561].

Dilimizdə, əlbəttə ki, “yayın” sözü də işlənir, amma bu söz isim deyil feil mənasında “bir işdən yayınmaq” anlamını verir. Tez-tez isə publisistik üslubda bu söz Türkiyə türkcəsində olduğu kimi “yayın” formasında işlədilir. Məsələn, Son dəqiqə! Lavrov canlı yayında açıqladı - “vaqner”in taleyi bəlli oldu [20].

Nümunədən də göründüyü kimi, hər iki söz eyni mənada işlənsə də fərqli fonetik formada yazılır.

Publisistik üslubda işlənən sözlərin bir qismi də terminlərlə bağlı olur. Nümunəyə diqqət edək: Bu *odioz* fiqurun Rusiya cəmiyyətində ciddi dəstəyi yoxdur [6].

Bu söz orfoqrafiya lüğətində olmasa da “Mətbuat dilində alınma sözlər” lüğətində verilir və mənası belə izah edilir: Odioz - Olduqca iyrenc, yaramaz, arzuolunmaz, xoşagəlməz; özünə qarşı mənfi münasibət, nifrət və ikrah oyadan. Məsələn, odioz fiqur [13, s.154].

Nəticə: Ümumilikdə, qeyd edilməlidir ki, müstəqillik illərində ədəbi dilin publisistik üslubu onun hərəkətverici qüvvəsi olmuş və dildə gedən prosesləri özündə tam şəkildə əks etdirir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Azərbaycan Dilinin İzahlı lüğəti I cild, s.612.
2. Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti. Bakı, Şərql-Qərb, 2007, s.520.
3. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. 4 cildə, 4-cü cild, Bakı, Şərql-Qərb, 2006, 712 s., s.561.
4. Azərbaycan qəzeti, 29.06.23. <https://azerbaijan-news.az/az/posts/detail/fransada-17-yasli-gencin-olumune-etiraz-olaraq-igtisaslar-pik-hedde-catib-1688057369>.
5. Əliyeva Sevinc. Müasir Azərbaycan ədəbi dilinin mətbuat üslubu. B., Elm və təhsil, 2012, 216 s., s.27.
6. <https://ayna.az/priqojin-usyani-ve-putin-ucurumun-astanasinda>.
7. <https://musavat.com/news/azerbaycan-tekmilletli-yoxsa-coxmilletli-olkedir-346857.html>.
8. <https://musavat.com/news/ramiz-mehdiyevin-kurekeni-zorla-ele-keciridiyi-torpagi-18-milyona-satisa-cixardi-988232.html>.
9. <https://respublika-news.az/news/fransanda-kutlevi-itaetsizlik-dalgasi>.
10. <https://sivil.az/az/news-vashinqtonun-istisnolari-ve-qazaxistan-ucun-ayricaliq>.
11. <https://tehsil.biz/news/az/41446/Urvatsz-yazlan-drsliklr-mktbdn-yaynan-agirdlr-Deputatdan-hycan-tbili>.
12. Qaziyeva Nəzakət. Azərbaycan ədəbi dilinin normalarının formalaşmasında dialektlərin rolu. Bakı, Təhsil, 2003, 146 s.
13. Məhərrəmli Qulu. Mətbuat dilində alınma sözlər. s.154.
14. Nağısoylu Möhsün., Kərimov R., Rəhimov M. Şuşa Azərbaycan mətbuatında (1875 – 1920) Bakı, Elmin inkişafı fondu. 2017, 200 s., s.131.
15. Respublika qəzeti. 21 iyun, 20023. <https://respublika-news.az/news/nisgil-umide-cevrilir>.
16. Respublika qəzeti. 26.06.2023. <https://respublika-news.az/news/merd-ogullar>.
17. Rzayeva Vəfa. Azərbaycan ədəbi dilin publisistik üslubu. Bakı, Nurlan, 2008, s.40.
18. Sadıqova Sayal., Həsənli-Qəribova Ş. Azərbaycan xalq cümhuriyyəti dövründə milli ədəbi dilin inkişaf tarixi (1918 – 2018) B., Avropa, 2018, 488 s.
19. Saytların monitorinqi ilə bağlı hesabat. Bakı, Elm və təhsil, 2021, 600 s.
20. Yeni Musavat. <https://musavat.com/news/son-deqiqe-lavrov-canli-yayinda-aciqladi-vaqner-in-taleyi-belli-oldu-987407.html>.
21. Александр Алексеевич Тертычный. Публицистика в современных российских СМИ: рефлексия и практика. Вестник РУДН. Серия: Литературоведение. Журналистика. 2018, Vol 23, № 1, с.95-102.

Сакина Алиева

Период независимости главная Азербайджана

Резюме

В статье изучена журналистика Азербайджана в период независимости. За годы независимости начали издаваться сотни газет и журналов. Из исследований видно, что в этот период в словарном запасе азербайджанского языка произошли серьезные изменения, обусловленные общественно-политическими процессами. Помимо лексических норм азербайджанского языка, в терминологической системе усилились процессы стабилизации и

унификации, ряд заимствований заменен словами национального происхождения. В целом в годы независимости публицистический стиль литературного языка был его движущей силой и в полной мере отражал процессы, происходящие в языке.

Ключевые слова: *независимость, азербайджанский язык, журналистика, лексическая норма, унификация.*

Sakina Alieva

Independence period of Azerbaijan publicity

Summary

In the article, the journalism of Azerbaijan during the period of independence was studied. Hundreds of newspapers and magazines began to be published during the years of independence. It is clear from the research that during this period serious changes took place in the vocabulary of the Azerbaijani language due to socio-political processes. In addition to the lexical norms of the Azerbaijani language, the processes of stabilization and unification in the terminological system have been strengthened, a number of borrowings have been replaced by words of national origin. In general, in the years of independence, the journalistic style of the literary language was its driving force and fully reflected the processes taking place in the language.

Key words: *independence, Azerbaijani language, journalism, lexical norm, unification.*

Çapa tövsiyə edən: *AMEA, Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu*

Rəyçilər: *professor İsmayıl Məmmədli*
dosent Natəvan Hüseynova